

**ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการ
การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร**
**THE FACTORS EFFECTED FOR THE SUCCESS IN MANAGEMENT OF
PARIYATTIDHAMMA EDUCATION DHAMMA SECTION OF
PHICHIT PROVINCE SANGHA ORDER**

พระครูวิโชติสิกขกิจ (ณรงค์ กิตติโร)* สุรพล สุยะพรหม** อภินันท์ จันตะนิ***
Phrakruvichotsikkhakij (Narong Kittitaro)* Surapon Suyaprom** Aphinant Chantane***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม 2) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสานวิธีทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 19 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอรรถาธิบายและพรรณนาความ ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 169 รูป/คนด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาได้แก่ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ได้แก่ **ด้านบุคลากร** คือครูอาจารย์ขาดความรู้ ขาดประสบการณ์ ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสภาพจริง ขาดการศึกษาอบรม ขาดขวัญและกำลังใจ สำนักเรียนจะมีคุณภาพหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับบุคลากรทุกฝ่าย **ด้านงบประมาณ** การเงินมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น อัตราค่าจ้างอาจารย์ประจำ อาจารย์พิเศษ บุคลากรเจ้าหน้าที่ทุกแผนก

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

รวมถึงการจัดซื้อจัดจ้าง การซ่อมบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ ค่าน้ำประปา ค่าไฟฟ้า ค่ารักษาความสะอาดและอื่นๆ **ด้านวัสดุอุปกรณ์** ชาติวัสดุอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมการศึกษานักธรรม คือสื่ออุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็น เช่น หนังสือแบบเรียน ตำราเรียน คู่มือประกอบการศึกษา เครื่องใช้สอยภายในสำนักเรียนและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแผนกธรรม **ด้านการจัดการ** สำหรับจุดอ่อนขาดบุคลากรทั้งครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และอื่นๆ อีกหลายประการที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม เมื่อบุคลากรเริ่มมีจำนวนน้อยลงๆ ก็ทำให้การเรียนการสอนต้องปรับกลยุทธ์ใหม่ให้สอดคล้องกับปัจจุบัน

2. หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม ได้แก่ อิทธิบาท คือฉันทะ ความพอใจในการทำงานด้วยความรับผิดชอบ วิริยะ ความเพียรพยายามด้วยความอดทน จิตตะ ความเข้าใจสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน วิมังสา การพิจารณากระบวนการเรียนการสอน แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศิลปะการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคลอื่น สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำ และการควบคุม

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ ด้านการจัดการ นอกจากนั้น ผู้บริหารต้องส่งเสริมกระบวนการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมให้สอดคล้องตามนโยบายของแม่กองธรรมสนามหลวงได้แก่ ด้านการวางแผนเพื่อส่งเสริมการศึกษาแผนกธรรม ด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการชี้นำ ด้านการควบคุม

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลักอิทธิบาท ได้แก่ **ด้านฉันทะ** ความพอใจ รับผิดชอบ ผู้บริหารสนับสนุนการเรียนการสอนทั้งบุคคล การเงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เน้นนักเรียนมีศีลธรรม กตัญญูต่อสถาบัน ต่อครอบครัว ต่อตัวเอง ส่งเสริมให้ครูอาจารย์ใช้วิธีสอนจากความรู้และประสบการณ์ **ด้านวิริยะ** ความเพียรพยายาม ผู้บริหารสนับสนุนการศึกษาวินัยธรรมะเพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวัน กำหนดคณะกรรมการดูแลวิธีการฝึกอบรมครูอาจารย์ ส่งเสริมให้ครูอาจารย์เพิ่มพูนความรู้ความสามารถ **ด้านจิตตะ** ความตั้งใจ ผู้บริหารต้องมีความตั้งใจส่งเสริมและผลักดันการเรียนการสอนนักธรรมแก่ครูอาจารย์ และนักเรียน **ด้านวิมังสา** การพิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการปรับปรุงเทคนิคและวิธีการสอนให้เหมาะสมตามหลักสูตรนักธรรม โดยการจัดฝึกอบรม สัมมนาเทคนิคการเรียนการสอนนักธรรม

คำสำคัญ : ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ, การจัดการ, การศึกษาพระปริยัติธรรม

ABSTRACT

Objectives of this research were to, 1. Study general Conditions, problems and obstacles of management of Pariyattidhamma education, Dhamma section, 2. Study Buddhadhamma, concepts and theories related to management of Pariyattidhamma education, Dhamma section and 3. Study factors affecting

success in management of Pariyattidhamma education, Dhamma section, of Pichit Province Sangha Order.

Research Methodology was mixed methods between the qualitative and quantitative methods. The qualitative research method collected data from document and 19 key informants and 9 participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation. The quantitative research collected data from 169 samples with questionnaires and analyzed data with descriptive statistics; frequencies, percentiles, mean and standard deviation.

Findings were as follows:

General condition, problems and obstacles of Pariyattidhamma education, Dhamma section were that: Personnel; teachers and lecturers lacked knowledge and experiences that could apply to the real condition, lacked training and morale that help the institutes have qualifications. Budgeting; money was very important factor in learning and teaching activities such as salaries and wages of regular and visiting lecturers, general personnel, procurement, equipment maintenance, water, electricity and janitorial works. Equipment and Materials; lack of necessary supporting materials for Dhamma education, such as text books, educational tools and office and classroom facilities. Management; the weakness was the lack of teachers and lecturers and other personnel related to Dhamma education schools. Decreasing number of personnel forced the management to adapt themselves to be appropriate to the present situation. Buddhadhamma, concepts and theories related to the management of Pariyattidhamma education, Dhamma section, was Itdhipada; Chanda, aspiration in working with responsibility, Viriya, effort to work with tolerance, Jitta, understanding the nature of learning and teaching, Vimamsa, examination and consideration of the learning and teaching process. For the related concept was to get the job done through other persons. For the related theory were planning, organizing, leading and controlling.

Factors affecting the success in managing Pariyattidhamma education, Dhamma section were: Man, Money, Materials, Management. Besides, Dhamma education school administrators must manage Dhamma education in line with the policy of Central Dhamma Testing Service Head Quarter of Thailand in the areas of: Planning, Organizing, Directing, Controlling.

Pariyattidhamma education management according to Itdhipadha are: Chandha, aspiration in responsibility. Administrators support and facilitate learning

and teaching activities with personnel, money, materials, equipment, and management emphasizing the process to make students to have morality, gratitude to institution, family and self, promoting teachers to use knowledge and experiences in teaching. Viriya; effort, administrators support students to use Dhamma in daily life, set up a committee to supervise and train teachers to have more knowledge and experiences. Jitta; attention, administrators have strong determination to support and push the Dhamma education forward. Vimamsa; examination, administrators set up committee to improve and revise the Dhamma teaching techniques appropriate to Dhamma education level by training and seminar on Dhamma teaching techniques.

Keywords: The Factors Effectuated for the Success, Management, The Pariyattidhamma Education

1. บทนำ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม คือบุคลากร (Man) คนปัจจัยตัวแรกที่ส่งผลต่อการเรียนการสอน ผู้บริหารสำนักศาสนศึกษาควรจะดำเนินการจัดให้มีการมีความเจริญก้าวหน้า มีประสิทธิภาพ อาจารย์ใหญ่เป็นบุคลากรสำคัญของการจัดการเรียนการสอนในฐานะผู้ดำเนินการ ครูผู้สอนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ สำหรับงบประมาณ (Money) เงินปัจจัยตัวที่สองที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม เพื่อช่วยสนับสนุนให้การทำงานได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น ประสบความสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์ สำหรับวัสดุอุปกรณ์ (Material) เป็นปัจจัยตัวที่สามที่ส่งผลต่อการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน ควรจะมีการใช้งานบำรุงรักษา หนังสือ ตำรา สื่อการเรียนการสอนที่ชำรุดเสียหายให้อยู่ในสภาพดี พร้อมใช้งาน ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จได้ สำหรับการจัดการ (Management) เป็นปัจจัยตัวที่สี่เพื่อสนับสนุนต่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมและประหยัดทั้งด้านคน การเงิน วัสดุอุปกรณ์ และการทำงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนและสำนักศาสนศึกษา การแก้ไขปรับปรุงวิธีการทำงาน ระบบการติดต่อสื่อสารที่สะดวกรวดเร็วและแน่นอน เพื่อให้การทำงานของสำนักศาสนศึกษามีประสิทธิภาพ (Thongchai Chorpakar, 2551 : 283) การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เป็นการศึกษาพระธรรมวินัยขั้นพื้นฐานที่สำคัญ เพื่อเรียนรู้พระพุทธศาสนา พระภิกษุ สามเณรเป็นกำลังสำคัญสามารถศึกษาพระธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง เป็นวิชาพื้นฐานนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ ปัจจุบันการศึกษาแผนกธรรมเน้นการพัฒนาศานตทายาทให้มีความรู้ความสามารถ สามารถดำรงพระพุทธศาสนาไว้ เป็นส่วนหนึ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตกาลจนถึงปัจจุบัน หน่วยงานที่รับผิดชอบคือสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง และกองพุทธศาสนศึกษา สำนักงาน

พระพุทธศาสนาแห่งชาติ (Religious Department, 2552 : 45) การศึกษาแผนกธรรมแบ่งออกเป็นระดับชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก นอกจากนั้นยังมีการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมสำหรับคฤหัสถ์ เรียกว่าธรรมศึกษามีระดับชั้น คือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก สำหรับการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ปัจจุบัน สมเด็จพระวันรัต (พรหมคุตตเถร) วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพมหานคร เป็นแม่กองธรรมสนามหลวง ส่งเสริมการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพ สามารถดำรงพระศาสนาไว้ ด้วยถือว่าเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

การบูรณาการหลักธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารทั้งการวางแผน การจัดการ การจูงใจ และการควบคุมทรัพยากรในสำนักเรียน ซึ่งตามหลักอริยบท 4 ส่งเสริมบุคลากรให้การทำงานให้ประสบความสำเร็จและมีความสุข คือบุคคลต้องมีศรัทธาเป็นที่ตั้ง ความศรัทธาและความเชื่อมั่น เป็นตัวเบิกทางในการทำงานให้ประสบผลสำเร็จและมีความสุขกับงาน ยังได้รวมพลังกับธรรมข้ออื่นก็จะเพิ่มความสำเร็จ เพิ่มความสุขในการทำงานเรียกว่าอริยบท 4 (Sanya Sanyavivat, 2550 : 20) ได้แก่ ฉันทะ ความพอใจ ความต้องการจะทำ ใฝ่ใจที่จะทำสิ่งนั้น อยู่เสมอและปรารถนาที่จะทำได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป ฉันทะเป็นองค์ธรรมหนึ่งในอริยบท ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้การทำงานใดๆ ประสบความสำเร็จ วิริยะ ความเพียรพยายาม คือความมุ่งมั่นในการทำงาน สิ่งใดให้สำเร็จ ความไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคขัดขวางใดๆ พระพุทธเจ้าจึงกล่าวว่าคำสอนเป็นศาสตร์แห่งการความเพียร ความเพียรที่เกิดจากตนเอง และความเพียรที่บุคคลผืนช่วยกระตุ้น จิตตะ เอาจิตฝึกฝน ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่กระทำ ทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด ไม่ปล่อยจิตให้ฟุ้งซ่าน เลื่อนลอย ใช้ความคิดในเรื่องนั้นบ่อยๆ เสมอๆ ทำกิจงานนั้นอย่างอุทิศตัวอุทิศใจ วิมังสา ใช้ปัญญา สอดส่อง หมั่นพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบเหตุผล และตรวจสอบข้อบกพร่อง

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาเรื่อง **“ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร”** เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร นอกจากนั้น องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้บริหารหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศในการส่งเสริมการพัฒนาการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ให้มีประสิทธิภาพและเจริญรุ่งเรืองต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

2.2 เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ติดตามการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 19 รูป/คน และสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ส่วนการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ จากแบบสอบถาม จำนวน 169 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 19 รูป/คน และสนทนากลุ่ม ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 รูป/คน ส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 169 ชุด

4. ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปและปัญหาอุปสรรคการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม (1) ด้านบุคลากร คืออาจารย์สอนไม่เพียงพอ ขาดความรู้ความเข้าใจ ขาดประสบการณ์ ไม่สามารถประยุกต์ใช้กับสภาพจริง ขาดการศึกษาอบรม ขาดขวัญและกำลังใจ (2) ด้านงบประมาณ เป็นการบริหารที่เกี่ยวข้องกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษาเงิน และการควบคุมเงินของโรงเรียน งบประมาณการเงินเป็นปัจจัยตัวที่ส่งผลต่อการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม (3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ ขาดวัสดุอุปกรณ์เพื่อส่งเสริมการศึกษานักธรรม คือสื่ออุปกรณ์การศึกษาที่จำเป็น เช่น หนังสือแบบเรียน ตำราเรียน คู่มือประกอบการศึกษา เครื่องใช้สอยภายในสำนักเรียนและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแผนกธรรม (4) ด้านการจัดการ ผู้บริหารส่งเสริมการศึกษาแผนกธรรม เน้นการส่งเสริมนโยบายให้มีการเรียนการสอนนักธรรมประจำจังหวัดพิจิตรตามหลักสูตรนักธรรม สิ่งสำคัญที่ผู้บริหารขอความอนุเคราะห์ คือช่วยติดตามและช่วยเหลือ สนับสนุนอุปกรณ์การเรียนการสอนตลอดเวลา

2. หลักพุทธธรรม แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ได้แก่ อิทธิบาท 4 คือฉันทะ ความพอใจในการทำงานด้วยความรับผิดชอบ วิริยะ ความเพียรพยายามด้วยความอดทน จิตตะ ความเข้าใจสภาพแวดล้อมการเรียนการสอน วิมังสา การพิจารณากระบวนการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม แนวคิดที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ศิลปะการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยบุคคล ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับหน้าที่การบริหาร ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การชี้นำ และการควบคุม สำหรับทฤษฎีระบบการบริหาร ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า บุคลากร การงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม คือตามหลักการบริหารจัดการ ได้แก่ (1) ด้านการวางแผน การวางแผนเพื่อส่งเสริมการศึกษาแผนกธรรม ปัจจัยที่สนับสนุนการเรียนการสอน ตัวปัจจัยที่สนับสนุนต่อการจัดการเรียนการสอนประกอบด้วย

คน งบประมาณที่ใช้ในการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือที่ใช้และเทคโนโลยีต่างๆ การจัดการวางแผนพัฒนาการศึกษาทั้งระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว ซึ่งการศึกษาแผนกรรมนี้แบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือนักธรรมชั้นตรี โทและเอก (2) ด้านการจัดองค์การ ผู้บริหารควรกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชาสั่งการ ประสานกรรมการ รองประธาน กรรมการ กรรมการ ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ กรรมการและเลขานุการ กรรมการและช่วยเลขานุการ (3) ด้านการชี้นำ ส่งเสริมการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม คือฝ่ายนักธรรมสำหรับพระภิกษุ สามเณร คือนักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก ฝ่ายธรรมศึกษาคือ ธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก (4) ด้านการควบคุม กำกับดูแลบุคลากร การเงิน อาคารสถานที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัสดุอุปกรณ์ภายในสำนักงาน และการจัดการเป็นต้นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาแผนกรรม ติดตามผลการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพ

การศึกษาหลักอิทธิบาท 4 คือ (1) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ชอบ ผู้บริหารควรสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนธรรมศึกษาทั้งบุคคล การเงิน วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ เน้นนักเรียนมีศีลธรรม กตัญญูต่อสถาบัน ต่อครอบครัว ต่อตัวเอง (2) วิริยะ ส่งเสริมการศึกษาแผนกธรรมให้มีความเหมาะสมตามกฎระเบียบ สนับสนุนและส่งเสริมขวัญและกำลังใจแก่อาจารย์ที่มีความปรารถนาดีต่อนักเรียน จัดให้มีและสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการฝึกอบรมและสั่งสอนนักเรียน และรู้จักใช้หลักการทางการศึกษาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ (3) จิตตะ ส่งเสริมการฝึกอบรมการเรียนการสอน การประเมินผล ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่นักเรียนนักศึกษาทุกระดับชั้น (4) วิมังสา แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาพิจารณาปรับปรุงอยู่เสมอ การปรับปรุงเทคนิคและวิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ ดำเนินการจัดหาวัสดุอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการสอบ เช่น เครื่องพิมพ์ คอมพิวเตอร์

5. อภิปรายผล

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร ตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้งผู้บริหาร อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับประเด็นในการอภิปรายผล ผู้วิจัยจำแนกเป็นรายด้าน คือด้านการวางแผน ด้านการจัดองค์การ ด้านการชี้นำ และด้านการควบคุม เมื่อพิจารณารายละเอียดโดยภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละด้านแล้วพบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งผู้บริหาร อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ มีความคิดเห็นต่อปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร อยู่ในระดับมาก ดังนั้น ผู้วิจัย สามารถกล่าวการอภิปรายผลแต่ละประเด็นสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการวางแผน คือ การวางแผนเป็นการเตรียมการแก้ไขปัญหาล่วงหน้า เพื่อให้การทำงานมีจุดหมายในอนาคต เป็นการก้าวไปข้างหน้าตลอดเวลา ไม่หยุดอยู่กับที่ ช่วยให้งานพัฒนาอยู่เสมอ การวางแผนเป็นการปฏิบัติงานอย่างมีแบบแผน มีระบบขั้นตอน ระยะเวลา สถานที่

เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Amnart Pavattano (2556) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบแผนการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม” ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันนี้ พระสังฆาธิการได้ดำเนินการพัฒนาแบบแผนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเพื่อการพัฒนาที่เหมาะสมกับการศึกษาพระปริยัติธรรมให้มีความสอดคล้องตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตลอดจนถึงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสำนักเรียนเพื่อส่งเสริมการสร้างทรัพยากรบุคคล คือพระภิกษุ สามเณร ผู้เป็นศาสนทายาทสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาในอนาคต นอกจากนั้น ปัญหาอุปสรรคการจัดการเพื่อการพัฒนาที่ไม่เหมาะสมกับการศึกษาพระปริยัติธรรมในปัจจุบันนี้ สาเหตุสำคัญมาจากวิสัยทัศน์ไม่ชัดเจน พันธกิจไม่เหมาะสม กระบวนการจัดการภายในสำนักเรียนไม่ชัดเจน เช่น การบริหารบุคคล การบริหารการเงินการบริหารวัสดุอุปกรณ์ และการจัดการเป็นต้น

2. การบูรณาการหลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลักการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการ และการควบคุมเป็นต้น ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาเป็นต้น ตามหลักสาราณียธรรม 6 ประกอบด้วย เมตตาทายกรรม เมตตาวิกรรม เมตตาโนกรรม สาราณโกศี สีสสามัญญตา และทิกขุสามัญญตา เป็นต้น

3. นำเสนอการพัฒนาแบบแผนการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม ผลการแจกแบบสอบถามแก่บุคลากรกลุ่มตัวอย่างพบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาแบบแผนการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนักเรียน มีความคิดเห็นต่อการพัฒนาแบบแผนการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แต่ละด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือตามหลักการจัดการประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคคล การอำนวยการ และการควบคุมเป็นต้น ตามหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสาเป็นต้น

2. ด้านการจัดองค์การ คือ การจัดองค์การเพื่อส่งเสริมการศึกษาแผนกธรรม ผู้บริหารควรที่จะกำหนดคณะกรรมการมาดูแลด้วยวิธีการจัดแบ่งส่วนงาน ต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrakrusuwanvarakarn (Pimsab Buddhayano) (2557) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการจัดการการศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค 1” ผลการวิจัยพบว่า

1. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพัฒนา มีกระบวนการพัฒนาการจัดการศาสนศึกษาโดยนำแผนงานเชิงกลยุทธ์เข้ามาทาการวิเคราะห์สถานการณ์ซึ่งประกอบด้วยวิธีการวิเคราะห์ประกอบด้วย 4 อย่างคือจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและปัญหาอุปสรรค มาดำเนินการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านหลักสูตร ด้านครูผู้สอน ด้านกระบวนการเรียนการสอน ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน ด้านการวัดผลและประเมินผล

2. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการศาสนศึกษาแผนกธรรมของคณะสงฆ์ภาค 1 พบว่า พระสังฆาธิการในทุกระดับชั้นให้ความร่วมมือกันดี มีกลไกในการพัฒนาและบริหาร

หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ โน้มน้าวผู้เรียนให้เข้าถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตรอย่างแท้จริง ทำให้มีครูที่มีศักยภาพ มีความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว และมีปริมาณอย่างเพียงพอต่อการเรียนการสอน เพราะอยู่ในศูนย์กลางทางการศึกษา โดยมีกระบวนการเรียนการสอน ที่มีการจัดทำแผนการสอนตามแผนยุทธศาสตร์ มีเทคนิควิธีที่สามารถสอนให้เข้าใจ แจ่มแจ้ง แกล้วกล้า ให้บุคลากรผลิตสื่อที่มีคุณภาพ แล้วนำสื่อไปปรับใช้เพื่อให้เกิดศักยภาพทางการเรียนรู้เพิ่มขึ้น และส่งผลให้คณะสงฆ์มีการวางแผนในการตรวจสอบการสอบวัดผลประจำปีที่ดีกุมและจริงจังต่อการกำกับดูแล

3. แนวทางการพัฒนาการจัดการการศาสนาศึกษาแผนกธรรมคณะสงฆ์ภาค 1 พบว่า (1) ด้านหลักสูตร ควรมีการพัฒนาให้ทันสมัยและสอดคล้องกับสายสามัญ (2) ด้านครูผู้สอน ต้องเป็นครูมืออาชีพ มีการศึกษาอบรมและพัฒนาตัวเองตลอดเวลา (3) ด้านกระบวนการเรียนการสอน ที่มีคุณภาพ และควรปรับระยะเวลาการสอนให้เพิ่มมากขึ้น (4) ด้านสื่ออุปกรณ์การสอน ควรนำเทคโนโลยีการเรียนการสอนที่ทันสมัยมาประยุกต์ให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการนำไปใช้ (5) ด้านการวัดผลและประเมินผล ต้องมีรูปแบบเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศเพื่อให้เกิดผลที่ชัดเจน

3. ด้านการชี้นำ คือ การชี้นำเป็นศิลปะเกี่ยวกับความสามารถของผู้บริหารที่จะกำกับการดูแลการสั่งการให้คนงานปฏิบัติหน้าที่ โดยการปฏิบัติตนเป็นผู้นำที่ดีและมีความรู้ความสามารถ รู้หลักในการแนะนำและควบคุมบังคับบัญชาการทำงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนจนกระทำการให้เกิดการประสานงานของทุกฝ่ายให้เข้ากันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Sombat Tanapanyo (2557) ได้วิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาพบว่า (1) ด้านวิชาการพบว่า บริหารจัดการโดยเน้นวิชาหลักในกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ และเสริมวิชาพระพุทธศาสนา คือ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรม บางโรงเรียนมีวิชามากกว่าที่นักเรียนจะรับไหว ครูมีความรู้และทักษะในการสอนไม่เพียงพอ (2) ด้านงบประมาณ โรงเรียนต้องวางแผนและกำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการเพื่อให้สอดคล้องกับระบบราชการ งบประมาณไม่เพียงพอขึ้นอยู่กับสำนักงานพระพุทธศาสนาจะจัดให้ (3) ด้านบุคลากรพบว่า ครูไม่ตรงสายงาน ครูมีการเปลี่ยนแปลง เข้าออกบ่อย ทำให้การเรียนการสอนไม่ต่อเนื่อง ไม่มีบุคลากรปฏิบัติหน้าที่เฉพาะทาง กิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอน งานทะเบียนไม่เป็นระบบเพราะขาดบุคลากร (4) ด้านงานทั่วไปพบว่า ไม่มีงบประมาณในการขยายอาคารและสิ่งก่อสร้างเพื่อรองรับจำนวนนักเรียน ต้องใช้พื้นที่วัดที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด สรุปสภาพปัญหาปัจจุบันคือขาดงบประมาณและการบริหารจัดการไม่เป็นระบบ

2. การใช้หลักพุทธธรรมกำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาพบว่า (1) ด้านวิชาการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาส่วนใหญ่ใช้หลักอริยบทเป็นหลักครองตน ครองคน และครองงาน และเมตตาพรหมวิหาร (2) ด้านงบประมาณ ใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 และธรรมาภิบาลมาปรับประยุกต์บูรณาการ เพื่อการ

บริหาร (3) ด้านบุคลากร หรือการบริหารงานบุคคล ใช้หลักเมตตาพรหมวิหารธรรมและอิทธิบาท (4) ด้านการบริหารทั่วไปไปพบว่า ใช้หลักอิทธิบาทและสัปปริยธรรม

3. รูปแบบยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้นำเสนอยุทธศาสตร์เชิงพุทธมี 5 ยุทธศาสตร์ประกอบด้วย (1) ยุทธศาสตร์ด้านภาวะผู้นำของผู้บริหารต้องมีการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพโดยใช้หลักพรหมวิหารหลักสังคหวัตถุและหลักสัปปริยธรรมมาประยุกต์ใช้ควบคู่กัน (2) ยุทธศาสตร์การทำงานเป็นทีมเพื่อพัฒนาระบบการบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็งตรงตามมาตรฐานโดยใช้หลัก “สังคหวัตถุและหลักธรรมาภิบาลควบคู่กัน (3) ยุทธศาสตร์การสร้างความรู้และความเข้าใจโดยกำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาโดยใช้หลักอิทธิบาทและหลักสังคหวัตถุควบคู่กัน (4) ยุทธศาสตร์การกำหนดความรับผิดชอบผู้บริหารโดยการสร้างแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งภายในและนอกโดยใช้หลักพรหมวิหารธรรมและผู้บังคับบัญชาใช้หลักอิทธิบาทควบคู่กัน (5) ยุทธศาสตร์การวางแผนและการมีส่วนร่วมโดยการกำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาโดยหลักพรหมวิหารและหลักสัปปริยธรรมควบคู่กันโดยใช้หลักวิเคราะห์เพื่อหา จุดเด่น จุดอ่อน โอกาสพัฒนา ภาวะคุกคาม เป็นตัวชี้วัด

ยุทธศาสตร์เชิงพุทธในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้นต้องมีวิสัยทัศน์ที่จะสร้างศาสนทายาทที่มีปัญญาและเปี่ยมด้วยคุณธรรม ผลักดันให้ประเทศไทยได้เป็นศูนย์กลางด้านพระพุทธศาสนา มีเป้าประสงค์ที่จะให้ผู้เรียนมีสมรรถนะผ่านเกณฑ์มาตรฐาน มีองค์ความรู้ทั้งภูมิธรรมและภูมิความรู้ที่สมบูรณ์ มีการจัดการศึกษาที่ได้มาตรฐาน จำนวนผู้ศึกษาชาวต่างชาติต่อปีเพิ่มขึ้น ชุมชนได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องมาตรฐานมีชีวิตที่ดีขึ้นให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำหรับชาวโลกเพื่อการนับถือปฏิบัติ และมียุทธศาสตร์ในการพัฒนาผู้เรียนให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ พัฒนาระบบการบริหารโรงเรียนให้เข้มแข็งตรงตามมาตรฐาน กำหนดให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางด้านการศึกษาพระพุทธศาสนา สร้างแผนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งภายในและนอกประเทศ

4. **ด้านการควบคุม** คือ การกำกับดูแลการศึกษาแผนกธรรมผู้บริหารควรจะมีระบบการช่วยให้ผู้เรียนยอมรับและพัฒนาตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนรู้จักประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเอง ประเมินตนเอง และทบทวนการปฏิบัติเพื่อปรับปรุงให้ดีขึ้นอยู่เสมอ รวมทั้งเป็นกัลยาณมิตร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Udorn Uttaro (2557) ได้วิจัยเรื่อง “สมรรถนะการปฏิบัติงานของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ตามหลักกัลยาณมิตร” ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่และสมรรถนะของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี มี 8 ด้าน คือ ด้านปรัชญาการสอนการเรียนพระปริยัติธรรม ด้านหลักสูตรการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการวิจัยการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม และด้านการส่งเสริมการศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีนั้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก โดยด้านการวัดผล

ประเมินผลการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ส่วนด้านสื่อการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. สมรรถนะครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีตามหลักกัลยาณมิตรในเขตกรุงเทพมหานคร มี 4 กลุ่ม รวม 12 สมรรถนะย่อย ได้แก่ (1) กลุ่มสมรรถนะทั่วไปประกอบด้วย 3 สมรรถนะย่อย คือ คุณธรรม จริยธรรม การสื่อสารที่ดีและการเป็นแบบอย่างที่ดี (2) กลุ่มสมรรถนะตนเองประกอบด้วย 3 สมรรถนะย่อย คือภาวะผู้นำตนเอง การมีสติปัญญาและการพัฒนาบุคลิกภาพตนเอง (3) กลุ่มสมรรถนะการทำงานกับคนอื่นประกอบด้วย 3 สมรรถนะย่อย คือการทำงานเป็นทีม การช่วยเหลือผู้อื่น และความเชื่อถือไว้วางใจได้ (4) กลุ่มสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 สมรรถนะย่อย คือการจัดการชั้นเรียน ความรอบรู้ในการจัดการเรียนรู้ และการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งสมรรถนะดังกล่าวนำไปพัฒนาการปฏิบัติงานของครูได้

3. สำหรับรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีตามหลักกัลยาณมิตรในเขตกรุงเทพมหานคร สามารถประยุกต์ใช้ “UDORN MODEL” ร่วมกับสมรรถนะทั้ง 4 กลุ่ม 12 สมรรถนะย่อย และบทบาทหน้าที่ของครูบาลีทั้ง 8 ด้าน โดยอาศัยหลักกัลยาณมิตรเป็นแรงขับเคลื่อนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลในการสอนบาลีให้ดียิ่งขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัย สรุปข้อเสนอแนะปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร โดยผู้วิจัยสามารถสรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ผู้วิจัย สรุปข้อเสนอแนะเชิงนโยบายส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร (1) ด้านการวางแผน ควรจะกำหนดทิศทางการทำงานกับเป้าหมาย ผู้บริหารทุกคนต้องเผชิญกับปัญหาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ก็คือการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมอันเกิดจากเหตุทั้งภายในและภายนอก การเปลี่ยนแปลงอาจจะเป็นไปอย่างรวดเร็วหรือค่อยเป็นค่อยไปอย่างเชื่องช้า จนเกือบจะไม่รู้ตัวเลย ว่ามีการเปลี่ยนแปลง (2) ด้านการจัดองค์การควรจะกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกและสายบังคับบัญชา การแบ่งงานกันทำและการกระจายความรับผิดชอบ การจัดสรรตำแหน่งหน้าที่การงานมีความจำเป็นยิ่งต่อการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน เพื่อปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมได้ง่ายและรับการเปลี่ยนที่เหมาะสมตามยุคโลกาภิวัตน์

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัย สรุปข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์จังหวัดพิจิตร (1) ด้านการวางแผนควรจะจัดระเบียบการปฏิบัติงาน การเลือกแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสม การกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานให้ผู้ปฏิบัติงานทำหน้าที่ได้ง่าย ถูกต้อง ช่วยลดการทำงานซ้ำซ้อน ลดต้นทุนการปฏิบัติงานลง ประหยัดเวลาในการทำงาน ผู้ปฏิบัติงานทุกคนต่างรู้หน้าที่ ความรับผิดชอบ ปฏิบัติงานตรงเวลา (2) ด้านการจัดองค์การควรจะจัดหาครู มอบหมายงานต่างๆ ให้ครู สร้างขวัญและกำลังใจ การพัฒนาครู การพิจารณาความดีความชอบ งานที่เกี่ยวกับตัวนักเรียน ได้แก่

การแบ่งกลุ่มนักเรียน การส่งเสริมการเรียนรู้การสอน การบริการต่างๆ

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะทำการศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวข้อง (1) ควรจะศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการสำนักศาสนศึกษาแผนกธรรม” เพื่อชี้ให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และปัญหาอุปสรรคการเรียนการสอนเชิงบูรณาการ (2) ควรจะศึกษาเรื่อง “การพัฒนาปัจจัยเพื่อส่งเสริมการบริหารสำนักเรียนแผนกธรรม” เพื่อเปรียบเทียบกระบวนการจัดการในการเรียนการสอนแผนกธรรม (3) ควรจะศึกษาเรื่อง “การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมตามหลักพระพุทธศาสนา” เพื่อชี้ให้เห็นถึงแนวทางการบริหารในการเรียนการสอนแผนกธรรมที่มีความชัดเจน

References

- Dale. (2008). **Management : Theory and Practice**. New York: Mc Grow-Hill.
- Druck. Peter F. (2004). **Management: Tasks Responsibility Practice**. New York: Harper Row.
- Herbert A. Simon, Donald W, Smithburg and Viotor A, Thompson. (2009). **Public Administration**. New York: Alfred A. Knope. Inc.
- Herbert A. Simon. (2008). **Administrative Behavior**. New York: The Macmillan Company.
- Herzberg. (2008). **Melting Experiment**. New Brunswick: New Jercey.
- Michael E.McGill. (2010). **Organization Development for Operating Managers**. New York: A Division of American Management Association.
- Paul R.Lawrence. (2011). **Developing Organization : Diagnosis and Action**. Reading Mass: Addisonwesley Publisng Co.
- Phra Baidika Chaloeomphon Thanuttaro (Phoprachum). (2559). The Development of Management Model of Pariyattidhamma Studies Dhamma Department Nakhonpathom Province. **Journal of MCU Social Science Review**, 5(2), 77 – 86.
- Phrakhru Wisutthananthakhun. (2559). Dhamma Educational Administration of Sangha In Photharam District, Ratchaburi Province. **Journal of MCU Social Science Review**, 5(2), 15 - 30.
- Phrakrusuwanvarakarn (Pimsab Buddhayano). (2557). Administration Development of Religion Study, Dhamma Study Section, of Sangha Administration, Region 1 (**Doctoral Dissertation**). Bangkok: Mahachulalongkorn rajavathayalaya University.

- Phramaha Amnart Pavattano. (2556). Phrapariyattidhamma Study Model Development **(Doctoral Dissertation)**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya University.
- Phramaha Sombat Tanapanyo. (2557). Buddhist Strategy for Phrapariyattidhamma, General Education Section School Administration **(Doctoral Dissertation)**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya University.
- Phramaha Udorn Uttaro. (2557). Operational Competency of Teachers of Phrayariyattidhamma School, Pali Section in Line with Kalayanamitr. **(Doctoral Dissertation)**. Bangkok: Mahachulalongkornrajavathayalaya University.
- Price. Alan. (2004). **Human Resource Management. In a Business Context**. London: Thomson Learning.
- Religious Department. (2552). **Dhammasuksac Chan Ake (First Grade Dhamma Studies)**. Bangkok: Coomperives of Thailand Printing.
- Robbins Stephen. (2002). **Management**. New Jersey: prentice Hall International.
- Sanya Sanyavivat (2550). **Buddhist Method administration**. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Stewart Black. (2009). **Journal of Organization Change Management**. Reading Mass: Addisonwesley Publising Co.
- Thongchai Chorpakar. (2551). **Student Affaires administration**. Pitsanulok: Shavittayalai Buddhachinnarat.
- Warren Bennis. (2013). **Organization Development**. Reading Mass: Addisonwesley Publising Co.

